

Allin aika

Seppo Hämäläinen

Allin aika

© 2023 Seppo Hämmäläinen

Taitto ja kansi: Books on Demand

Kannen kuva: Seppo Hämmäläinen

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-80-1730-1

Seppo Hämäläinen

Allin aika

*Tämä kirja on omistettu pojilleni
Oskarille ja Santerille.*

Prologi

Kylmä tuuli teki kosteasta pakkasilmasta purevaa. Tuntui kuin hautausmaalla olisi aina kylmä. Hiekkakäytävää astellessa ajatuksiin tunki jostain ihmisen elämän lyhyys. Sitä se oli, kun itse oli täyttänyt seitsemänkymmentä. Mihin aika oli mennyt. Vuodet tuntuivat paljon lyhyemmiltä kuin lapsena.

Montakaan autoa ei vielä ollut joulun aatonaattona Hausjärven hautausmaan vieressä olevalla parkkipaikalla. Hautausmaa oli perustettu hienolle sorapohjaiselle mäntyrinteelle. Hautakivet olivat aika pieniä, osa hyvin vaatimattomia, eikä isoja sukuhautoja näkynyt. Toisin oli tien toisella puolella olevalla vanhalla hautausmaalla. Sitä reunusti hieno kiviaita ja mäntyjen sijaan vanhat koivut muodostivat suojaa vainajien muistomerkeille. Myös paikkakunnan sankarihauta ja sinne haudatut vainajat, olivat saaneet leposijan vanhan hautausmaan puolelta.

Äiti on haudattu uudelle puolelle. Hän oli esittänyt joissain vaiheessa toiveen tulla haudatuksi Laihialle, syntymäkuntaansa. He olivat päättäneet, että olisi parempi, jos äiti haudattaisiin tänne, hänen nykyiseen kotikuntaansa. Täällä häntä tulisi käytyä varmasti muistamassa. Olisi lähempänä meitä hänen jälkeläisiään.

Äiti oli syntynyt karkauspäivänä. Hänelle ei osunut syntymäpäiviä kuin kerran neljässä vuodessa, aina olympiavuosina. Sinä vuonna, kun hän syntyi, kisat olivat Hollannin Antwerpenissa. Ne järjestettiin huhtikuussa. Vasta muutama vuosi aiemmin itsenäistynyt Suomi sai kultamitalin pariluistelussa niissä kiisoissa. Silloin Hollannissa oli luonnonjäätä. Ei ollut tietoaakaan ilmaston lämpenemisestä. Sen kultamitalin Suomelle toivat Ludovika ja Walter Jakobsson. Eivät kuulostaneet suomalaisilta nuo nimet, vaikka olivat ne tietysti Suomen kansalaisia. Miten ne muutoin olisivat voineet edustaa Suomea olympialaisissa.

Ei äidin perhe varmaan tuosta mitalista tai sen tuojista tien-
nyt tuon taivaallista. Tuskin niille sanomalehteä tuli. Äiti oli
silloin vajaan kaksikuukautinen, eikä ollut varma jäisikö vasta-
syntynyt edes henkiin. Oli ollut syntyessään sen verran pieni ja
heiveröinen. Näin olin kuullut kerrottavan äidin vanhemmilta
sisarilta. He tiesivät äidin asiat muutenkin paremmin kuin hän
itse. Se oli kait vanhempien sisarusten etuoikeus, kertoa miten
pitäisi elää, mitä olisi pitänyt tehdä, erityisesti sen jälkeen, kun
asiat olivat jo tapahtuneet.

Äiti oli tottunut siihen, tottunut kuulemaan ohjeita ja neu-
voja. En tiedä noudattiko hän niitä. Ei varmaan jaksanut aina
sanoa vastaan, olla eri mieltä, kuin vanhemmat sisarensa. Si-
saruksilla oli muutenkin kova ääni, varsinkin silloin, kun ne
alkoivat yhteen ääneen puhua. Oli helpompaa vain kuunnella
ja nyökytellä sopivissa kohdin. Ei elämä kellään sisaruksilla
ollut juuri sen kummempaa kuin äidillä. Omat murheensa oli
itse kullakin. Hyvää ne varmaan neuvoillaan tarkoittivat.

Kun äiti kuoli, ajattelin että se oli hyvä asia. Pääsi pois. En
ole varma oliko hän onnellinen, mitä hän ajatteli elämästään.
Ei minulle silti jäänyt mieleen, että hän olisi ääneen elämänsä
valittanut. Syitä kyllä olisi ollut. Voi silti olla, että hän purki
huonoa oloaan muille. Niille, jotka olivat siinä lähellä. Minä en
ollut. Kovin varhain äiti kuoli, ei ehtinyt täyttää seitsemääkym-
mentä. Ei onneksi joutunut kärsimään minkään pitkäaikaisen
sairauden kanssa. Sydän vain petti. Sieltä hänet löydettiin talon
yläkerrasta lattialta kuolleenä.

Sisareni otti äidin hoiviinsa avioeron jälkeen. Hän oli osta-
nut miehensä kanssa omakotitalon, jonka yläkerrasta äiti sai
oman huoneen. Ei hän olisi yksin pärjännyt ja jos olisikin,
niin ainainen huoli siitä olisi ollut. Ei se helppoa varmasti ollut
kenenkään kannalta, eläminen samassa taloudessa. Oli siinä
omakotitalossa tilaa, mutta ei tila aina ole riittävä jakamaan
samaa ilmaa. Se ahdisti varmasti välillä kaikkia. En minä sitä

ollut katsomassa, mutta tunsin äidin ja tiesin ettei sen kanssa aina ollut helppoa. Äidin mieliala oli vaihteleva. Oli hyviä hetkiä ja hyviä päiviä, mutta myös sellaisia, joita ei olisi halunnut nähdä tai kuulla, puhumattakaan kokemisesta. Äidin mieli oli alkanut järkkyyä jo ajat sitten.

Se varmaan alkoi silloin, kun nuorin lapsi kuoli. Sellaista ei kenenkään vanhemman pitäisi joutua kokemaan. Se varmaan oli yksi syy äidin sairastumiseen. Kaikki ne itsesyytökset siitä, että ei huolehtinut omasta lapsestaan riittävästi. En tiedä, minkälaista apua äiti silloin sai siihen kauheaan tapahtuman käsittelyyn, jos sai mitään.

Äidin isä oli kuollut, kun hän oli 12-vuotias. Kyllä äiti varmaan siinä iässä ymmärsi kuoleman, se oli niin konkreettinen asia. Ennen isä ollut läsnä ja sitten häntä ei enää ollut. Isä oli ollut erityisen tärkeä äidille. Isä ymmärsi, että äiti oli erilainen kuin vanhemmat sisarensa ja veljensä. Äiti oli herkkä. Liiankin herkkä. Siitä sai kolhuja, jotka jättivät jälkensä.

Äiti sai neljä lasta, yksi niistä oli meille muille sisarpuoli. Sillä oli eri isä. Ei me hänen isästään mitään tiedetty, eikä kyselty. Meille muille sisaruksille Satu oli yksi meistä. Hän oli vanhin ja hänellä oli eri sukunimi. Kyllä hänet saman perheen lapseksi katsottiin. Se selvisi viimeistään silloin, kun minä menin oppikouluun. Minä sain lukukausimaksusta sisaralennuksen, koska toisesta saman perheen oppilaasta tarvitsi maksaa vain puolet. Oli sisarpuoli vähän erinäköinen kuin me muut tai sitten se vain tuntui, kun tiesi, että Sadulla oli eri isä.

Voi olla, että Satu koki joskus, ettei ollut samaa perhettä, tunsii joskus itsensä ulkopuoliseksi. Ei siihen mitään syytä minun mielestäni ollut. Isä piti häntä yhtenä perheen lapsista, vaikka ei ollut biologinen isä. Voi sitä silti tuntee itsensä ulkopuoliseksi. Nyt hänkin on jo lähtenyt tästä maailmasta, eikä asiasta voi enää puhua. Olisi pitänyt puhua, kun sen aika oli.

Äiti ja isä eivät jaksaneet loppuun asti yhdessä. Erosivat. Ei

silloin kirjoitettu tai puhuttu sellaisella termillä kuin – he kasvoivat erilleen. Voihan se sitäkin olla, mutta käräjäoikeuden eropapereissa isä myönsi syyllistyneensä pettämiseen. En puhunut isälle moneen vuoteen avioeron jälkeen. Oli meillä onneksi yhteys viimeisinä vuosina. Hän oli lopulta hyvä isä.

Tämä on äidin tarina.

Jos tavoittelisimme vain onnellisuutta, kaikki olisi helppoa.
Mutta me haluamme olla onnellisempia kuin muut ihmiset,
ja siinä piilee ongelma: kuvittelemme muut onnellisemmiksi
kuin he ovat.

Montesquieu

Osa I

1. Luku

1932

— Herää, isä on kuollu. Se kuoli yöllä! Nouse ylös, sun pitää tulla kattomahan poikia. Äitee menee hoitamaan asioita. Nouses ny.

Alli yritti ymmärtää mitä Toimi hänelle sanoi. Ei hän oikein tajunnut mitä se puhui. Kuka oli kuollut? Isäkö? Eihän se voinut olla kuollut. Oli isä ollut huonossa kunnossa jo jonkun aikaa. Maannut sängyssä ja köhinyt pitkin yötä. Oli hän sen kuullut, mutta ei siihen köhään luulisi kenenkään kuolevan. Sitä oli tähän aikaan vuodesta yhdellä ja toisella.

Toimi kääntyi ympäri ja veti oven perässään kiinni. Alli nousi ylös lämpimästä vuoteesta. Hänen vaatteensa olivat sängynpäädyssä, minne ne oli illalla viikannut. Eliisa-äiti kuului sanovan Toimille, että hän menisi kertomaan mommalle asiasta.

Kylmä tunki nopeasti sisuksiin, kun hän puki vaatteita päälle. Lattiat olivat kylmät ja hän veti paksut villasukat jalkoihinsa. Alli kuuli, kuinka ovi kävi ennen kuin ehti tulla tupaan. Pöydän ympärillä istuivat jo Lempi ja Sisko, hänen vanhemmat sisarensa. Pikkuveljet nähtävästi nukkuivat vielä, koska niitä ei näkynyt tuvassa. Hän katsoi kysyvästi siskojaan ja odotti niiden sanovat jotain. Kumpikaan ei puhunut mitään. Lempi nousi ylös ja veti hänet syliinsä. Silitti hänen päätänsä ja sanoi isän makaavan kuolleen kamarissa. Sisko istui tuolissaan ja katseli ulos ikkunasta. Näki, että se oli itkenyt. Se ei puhunut mitään, vaikka se yleensä oli aina äänessä.

Ei hän voinut ymmärtää, että isä oli kuollut. Oli sillä ollut kuumetta, ja se oli maannut jo viikon verran sängyssä. Hän oli huomannut, kuinka äiti oli huolissaan isän voinnista. Ei se

ollut heille lapsille sanonut mikä isää vaivaa. Eikä heille muutenkaan puhuttu mistään ikävistä asioista.

Isä ja äiti olivat Allin mielestä vielä siinä iässä, ettei osannut tai tarvinnut pelätä niiden sairastumista tai kuolemaa. Naapurissa asuva Liisa-momma oli jo niin vanha, että se voisi kuolla, mutta ei oma isä tai äiti. Ei sitä voinut ymmärtää.

Alli halusi mennä katsomaan isää. Hän halusi nähdä oliko isä oikeasti kuollut. Miltä se näytti, kun oli kuollut. Ei hän osannut ajatella, että se olisi pelottavaa tai vastenmielistä. Toimi yritti estellä häntä, mutta kun se huomasi, ettei hän anna periksi, niin se myöntyi. Sanoi hänelle, että käy äkkiä sitten, ennen kuin äiti tulee takaisin sisälle. Se ei halunnut äidin huomaavan asiaa. Äiti varmaan luuli, että pelästyisin kuollutta.

Alli avasi hitaasti kamarin oven, ikkunaverhot olivat kiinni ja huoneessa oli hämärää, vaikka aamu oli valjennut. Isän hahmo näkyi epämääräisenä kelmeässä valossa sängyllä. Harmaa peite oli vedetty kaulaan asti ja kädet oli nostettu peitteen päälle. Alli asteli lähemmäksi. Silmät oli laitettu kiinni ja leuan alta pään yli kulki sellainen valkoinen kapea kangassuikale. Isän kasvot olivat harmaat, sellaisen väriset kuin auringon polttama ja sateen piiskaama seinä.

Isä oli monta vuotta ollut vanhan näköinen, vaikkei se ollut vielä viittäkymmentä täyttänyt. Sillä oli voimakkaat juonteet otsalla ja poskipäissä risteili ohuita punaisia viivoja ristiin rastiin. Tukka ja viikset olivat harmaat ja tukka oli harventunut ohimoilta. Jotenkin näytti siltä, että isän kasvot olivat rauhalliset, niin kuin se vain nukkuisi. Kyllä hän sen ymmärsi, ettei isä nukkunut, kuollut se oli.

Hän oli katkera isälle, kun se meni kuolemaan. Ei sen olisi pitänyt vielä kuolla. Heitä oli seitsemän lasta, jotka jäivät ilman isää. Hän oli isän tyttö. Oli aina ollut. Hän muisti, että isä oli pitänyt pienenä häntä sylissä. Hänellä oli tapana herätä varhain ja kömpiä isän syliin, jos se ei ollut ehtinyt lähteä töihin. Isä

istui aamuisin keinutuolissa ja sen syli oli lämmin. Se keinutti häntä siinä tuolissa ja kyseli, oliko hän nähnyt unia. Hän muisti isän tuoksun. Se haisi tärpätille. Isä puhdisti sillä maalitahroja käsistään ja joskus kasvoistakin. Tärpätin tuoksu oli jotenkin imeytynyt sen ihoon. Ei hän nyt sitä tuntenut, kun se makasi sängyllä. Hän toivoi, että isällä olisi hyvä olla. Toimi tuli ovelle ja sanoi, että tulisit jo pois.

Alli seiso siinä sängyn vieressä ja ajatteli, että pian isä haettaisiin pois. Isä oli poistunut elämästä, hänen ja heidän perheensä elämästä. Isä jäisi elämään vain muistoissa. Momma oli sanonut, että vanhurskaat pääsevät taivaaseen ja katsovat sieltä meitä. Ei hän sitä ymmärtänyt. Olisiko isä sellainen vanhurskas. Oli heille puhuttu joskus koulun uskontotunnilla taivasten valtakunnasta ja helvetistä. Helvettiin joutuivat kuulemma kaikki syntiä tekevät ja jotka eivät uskoneet Jumalaan. Ei hän ollut varma, oliko isä uskonut Jumalaan. Ei se ainakaan kirkossa käynyt muulloin kuin hautajaisissa. Eliisa-äiti ja momma kyllä kävivät ja puhuivat Jumalasta ja Jeesuksesta ja synneistä. Momma luki nykyisin usein raamattua ja se oli auki melkein aina keittiön pöydällä.

Isä oli momman ja sen edesmenneen miehen, Matin, ainut lapsi. Momman aviomies, Matti, oli kuollut jo melkein kaksikymmentä vuotta sitten. Se oli ollut rovastin ajomies ja oppinut lukemaan ja kirjoittamaan ja päässyt sitten kiertokoulun opettajaksi ja opettanut monet vuodet kunnan penskoja. Sen kuva oli momman seinällä. Isoisä oli hänestä pelottavan näköinen. Siinä kuvassa sillä oli melkein mustat hiukset ja silmät olivat sellaiset pistävät ja syvällä päässä. Korvat olivat ulkonevat ja poskipääät koholla. Isoisä oli siinä kuvassa aika lihava, vähän jopa pelottavan oloinen. Momma sanoi toivoneensa, että isästä olisi tullut opettaja. Maalari siitä tuli, ei opettaja.

Alli meni lämmittelemään hellan viereen. Ulkona oli kova pakkanen, ikkunoista hohkasi kylmää ja mökissä oli kovin vii-

leää, vaikka hellassa pidettiin melkein koko ajan pientä tulta. Hetken lämmiteltyään hän meni istumaan keittiön pöydän ääreen ja katseli ikkunasta ulos. Ikkunoitten välissä oli jäkälää, äiti oli sanonut, että ne pitivät ikkunat kirkkaina. Nyt ne olivat alhaalta jäässä. Hänestä oli mukava painaa sormi jäähän ja odottaa, kun lämpö alkoi sulattaa sitä tai tökkiä veitsellä jäätä irti ikkunasta. Äiti ei tykännyt siitä, mutta nyt se ei ollut kieltämässä häntä.

Alli kävi laittamassa pari klapia hellan uuniin ja jäi odottamaan äitiä. Nuoremmat pojat olivat heränneet. Paavo kinusi tulla syliin. Se oli perheen nuorin lapsi, ei vielä kolmea vuotta täyttänyt. Ei sille varmaan kannataisi puhua mitään isän kuolemasta. Ei se sitä ymmärtäisi. Missä vaiheessa se huomaisi, ettei isä nouse sängystä. Ei ota enää syliin, ei komenna, ei kiitä, ei ole enää heidän kanssaan.

Paavo muistutti Allin mielestä isää. Sillä oli isän silmät, sellaiset siniharmaat ja terävät. Nyt jo näki, että sille tulisi samanlainen kookas nenä, niin kuin isällä oli. Paavo oli pienestä pitäen ollut vilkas ja rohkea poika, joka kokeili kaikkea mahdollista. Se uskalsi kavuta torpan takana olevalle isolle kivelle, vaikka sitä oli kielletty moneen kertaa. Polvet sillä oli aina ruvella, kun se kesällä köynysi polvihousuissa pihalla. Äiti pisti hänet usein Paavon ja Jukan lapsenvahdiksi.

Jukka oli eri maata kuin veljensä, rauhallisempi ja harkitsevampi. Kyllä sekin kiivastui, kun sitä kiusasi. Ikäeroa pojilla oli vajaa neljä vuotta. Jukka täyttäisi kesällä seitsemän vuotta. Se oli enemmän kiinnostunut kirjoista. Äiti sanoikin usein, että siitä tulee opettaja, niin kuin isoisästä.

Äiti käyttäytyi jotenkin kummallisen rauhallisesti seuraavat viikot. Alli ajatteli välillä, että sureeko se isän kuolemaa ollenkaan. Se puhui ja teki arkiaskareita ihan normaalisti. Oli äiti itkenyt tietysti heti isän kuoleman jälkeen, mutta sitten se oli ollut niin kuin ennenkin. Äiti oli sanonut heille, ettei isä po-

raamalla herää kuolleista. Kyllä Alli sen ymmärsi, mutta häneltä itkua vain tuli. Ei hän sille mitään mahtanut. Lempikin kävi hänelle sanomassa, että lopettaisin turhan poraamisen. Ei sitä kuulemma kukaan kestänyt. Loppui se itku aikanaan.

Hän oli kuullut äidin puhuvan Toimin kanssa keittiössä, kun kaikki olivat jo nukkumassa. Ei hän nukkunut, oli vain nukkuvinaan. Ne puhuivat kovin hiljaa, mutta kyllä hän jotain kuuli niiden puheista. Ne puhuivat hautajaisten järjestelyistä ja ilmoituksen laittamisesta lehteen. Äiti oli sitä mieltä, ettei mitään ilmoitusta laiteta. Hautajaisiin tulisivat ne, jotka halusivat. Kyllä tieto äidin mielestä kulkeutuu kaikille, jotka olisivat halukkaita tulemaan ja sukulaisille ja ystäville tieto oli jo mennyt.

Toimi oli käynyt naapurin isännältä kysymässä hevosta lainaan. Piti hakea arkku ja laittaa isä siihen ja viedä se ruumishuoneelle odottamaan hautausta. Isäntä oli luvannut lähteä mukaan, jos tarve olisi. Toimi oli jo kysynyt suutari Karjalaista auttamaan. Se oli isän hyvä ystävä. Isä oli monet kerrat istunut sen kanssa ihmettelemässä maailman menoa. Suutari oli käynyt heti isän kuoleman jälkeisenä päivänä vaimonsa kanssa esittämässä surunvalittelut ja kysymässä äidiltä, josko se tarvitsi jotain apua. Ei hän kuullut kaikkea mitä ne puhuivat, mutta hän ymmärsi äidin sanoneen, ettei nyt ollut tarvis mihinkään erityiseen. Oli Toimi ehtinyt väliin ja sanonut, että hyvä olisi, jos suutari tulisi mukaan, kun vietäisiin isä ruumishuoneelle.

Ei Alli osannut ajatella mitä tulevaisuus toisi tullessaan. Miten he pärjäisivät ilman isää.

SEPPO HÄMÄLÄINEN on syntynyt 1949 Laihialla ja asuu nykyisin pääkaupunkiseudulla. Kirja on itsenäinen osa sukutrilogiasta. Ensimmäinen osa *Matti – Huutolaispojan tarina* julkaistiin 2018. Toinen osa *Fredrik – Elämä on taistelua*, julkaistiin 2020 ja viimeisin osa trilogiasta on nimeltään *Allin aika*.

Kirja kuvaa Allin elämää Laihialla vuodesta 1932 vuoteen 1972. Alli on Matti Fredrik Rannan ja Eliisa Rannan tytär. Isä kuolee yllättäen vain 48-vuoden iässä 1932, kun Alli on täyttänyt vastikään kaksitoista vuotta. Leskivaimo Eliisalle jää vastuu seitsemän lapsen elättämisestä. Nuorin lapsista on vain runsaan kahden ikäinen, eikä vanhinkaan ole kuin 23-vuotta täyttänyt.

Vapaussodan jäljet, niin kuin sitä Pohjanmaalla nimitettiin, näkyvät vielä ihmisten puheissa ja suhtautumisessa toisiinsa. Toivo paremmasta tulevaisuudesta loppuu, kun Neuvostoliitto päättää hyökätä Suomeen. Perheen pojat joutuvat muitten nuorten miesten tavoin rintamalle. Sota loppuu aikanaan ja Karjalasta tulee evakkoja, jotka puhuvat kummallista kieltä.

Alli löytää miehen, mutta suhde osoittautuu pettymykseksi. Elämä kuitenkin jatkuu ja Alli tapaa aikanaan uuden miehen, joka on niitä luovutetun alueen siirtolaisia. Mennään naimisiin, rakennetaan oma talo, hankitaan lapsia tai niitä tulee. Niin kuin elämässä yleensä tapahtuu. asiat menevät parempaan suuntaan, vaikka elämä ei aina ole kovin helppoa.

Allin elämään tulee vastoinkäymisiä ja ne vaikuttavat hänen mieleensä. Tuon ajan ihmiset halusivat parempaa elämää, ennen kaikkea lapsilleen.

Kirja kertoo Allin tarinan.

BoD

